

Khutshwafatso ya Khuduthamaga (Setswana)

Tsa nako e e fetileng tsa bophasalatsi di bontsha karogano le maphata mo setšhabeng le go se lekalekane ga maatla. Kgwetlho ya phetogo ya temokerasi e ama maphata otlhe a botshelo, go akaretsa ditheo le ditiro tsa bophasalatsi.

Puso e ikemiseditse go tlhoma setheo se se ka dirang gore ditlhopha tse di timilweng ditšhono di fitlhelele bophasalatsi le tsweletso ya go farologana ga bophasalatsi. Se se latela morago ga tshwetso ya Kabinete e e lebisitsweng mo tshisinyong ya *Comtask* ka 1996. Se ke go ya ka Molaotheo, Ditshwanelo tsa Molaotlholo le Lenane la Kagoseša le Tlhabololo mme e rotloediwa gape ke Leano la Tiro la Bosetšhaba la Kgodiso le Tshireletso ya Ditshwanelo tsa Botho, mme le gatelela tokologo ya go bua le go farologana ga bophasalatsi, le tlhokego ya mekgwa ya go netefatsa gore se se a fitlhelelwa. Se se latela morago ga maiteko a a foloditseng a setšhaba a go tlhama mokgatlho o o jalo mo tshimologong ya bo1990.

Lebaka la go nna le Setheo sa Tlhabololo ya Bophasalatsi le Pharologano (*Media Development and Diversity Agency (MDDA)*) se se ikemetseng e bile se le tlhwatlhwa e e isegang, ke ka ntlha ya go bona tlhokego ya mokgatlho wa baitseanape ba bophasalatsi ba ba tlotlegang le bangwe ba ba itsegeng ba ba ka, ka thuso ya matlole, tsamaisang le go batlisisa, ba tokafatse bokgoni mo tlhabolong ya bophasalatsi le go farologana go netefatsa phitlhelelo ya tsotlhe tse. Se tla dira go ya ka melawana e e siameng ya tsamaiso ya dikgwebo ka taelo le didiriswa tse di tshwanetseng. Se tla dira kgakajana le puso, intaseteri ya bophasalatsi le baetleetsi ba bangwe.

Jaaka lefatshe le lebile kwa go diriseng tshedimosetso ya thekenoloji, go botlhokwa gore baagi botlhe ba kgone go fitlhelela tshedimosetso le dikgopolo tse dintsi tse di farologaneng go nna le seabe mo maemong a a kopaneng a lefatshe a mo gae, bosetšhaba le boditšhabatšhaba. Puso e dirile gore go fitlhelela tshedimosetso e nne karolo e e akareditsweng mo lenaneng la kagoseša le tlhabololo.

MDDA, jaaka lenane la Ditikwatikwe tsa Ditirodintsi tsa Setšhaba, ke tshimololo ya maikaelelo a. E tla thusa go fetola tikologo ya ditlhaeletsano ka tsela ya go aga dipopegotheo le go tlhoma bophasalatsi bo bo bontshang maitemogelo le megopololo ya ba ba tlhokileng ditšhono. Ka mantswa a mangwe, fa MDDA e ka se tlise phetogo ya bophasalatsi gotlhelele, e tla, ka ketleetso ya matlole, tsamaisa le go dira dipatlisiso, go nna le seabe sa go dira ka bonako mo go fetoleng mokgwa wa bophasalatsi ka tsela e e tsamaelang le diphetogo ka bophara.

Tlhaloso ya tlhabololo ya bophasalatsi le dipharologano:

Tlhabololo ya bophasalatsi e akaretsa thotloetso ya tikologo e e kgontshang go thusa go baakanya go sa tsenngwe ga ditlhopha tse di timilweng ditšhono mo

bophasalatsing – jaaka beng, balaodi le batlhagisi ba bophasalatsi. Go farologana ga bophasalatsi ke ka ga go netefatsa gore dikgatlhego tsotlhe le ditheo di kgona go fitlhelela sentle dikakanyo tse di farologaneng le metswedi ya tshedimosetso tse di tlhagelelang mo setšhabeng sa rona.

Phitlhelelo ya go farologana go tsamaiswa ke go nna teng ga bophasalatsi jo bo farologaneng, e ka nna tse nnye kgotsa tse kgolo, ka mokgwa wa bophasalatsi.

Bophasalatsi mo Aforika Borwa:

Le fa go dirilwe go le gontsi fa e sale temokerasi e leba mathata a tlhabololo le pharologano ya bophasalatsi, go santse go sa lekana. Kitlano ya popegotheo ya bophasalatsi e santse e le kwa tlase. Beng ba bophasalatsi e santse e le batho ba ba rileng mme ga ba emelele ditlhokego tsa ditlhopho tsotlhe tsa batho le dikgatlhego tsa bona. Boemedi ga bo a lekana kwa maemong a bolaodi, a botseleganyi le badiri ka kakaretso.

Maitemogelo a Aforika Borwa a bontshitse fa mebaraka, ditšhono tsa dilaesense tsa bogasi le diphetogo tsa borui, le fa di le botlhokwa, di ka se fitlhelele phetogo e ka botsone. Manane a a tshwanang le MDDA a a tlhokega go rotloetsa tsamaiso e.

Go dirisa maitemogelo:

Maitemogelo a boditšhabatšhaba a bontsha fa dikema tsa tshegetso tse di rotloetsang tlhabololo le pharologano ya bophasalatsi di se diša. Di tlhomilwe kwa Yuropa go tloga ka bo1950 ka ntlha ya fa mebaraka e le nosi e ne e ka se fitlhelele pharologano e e lekaneng. Bopaki bo kaya fa mmara ka boone o lebile batho ba ba rileng, mme se se ka thibela tokologo ya go bua le pharologano ya dikakanyo.

Maiteko a pejana a go tlhama mokgwa wa tshegetso wa go ithaopa, Terasete ya Bophasalatsi jo bo Farologaneng jo bo Ikemetseng, a ne a itaya se fololetse ka ntlha ya go tlhoka matlole. Se se tshegetsa ntlha ya gore ke manane fela a a ikaegileng ka tirisano le puso le bophasalatsi, gape a tshegetswa ke molao, a a ka tsweleng pele.

Sebopego sa MDDA le kamano ya sona le mekgatlho e mengwe:

MDDA e tla nna mekgatlho o o ikemeletseng wa semolao o o kgakajana le puso, setheo sa poraefete le baetleetsi ba bangwe. Taelo ya ona e tla nna go rotloetsa go farologana le tlhabololo ya kgatiso, kgaso le “bophasalatsi bo boša”.

MDDA ke Boto ya batho ba le robongwe ba ba tlhophilweng ke Palamente go ya ka tsamaiso ya go akaretse setšhaba, mme ya tlhomiwa ke Poresitente. Diphatla tse di tlhagelelang mo Botong di tla beelwa ba ba tla tlhomiwang go tswa go puso nngwe le nngwe, bophasalatsi ba kgatiso, bophasalatsi ba kgaso le bophasalatsi ba setšhaba, fa ba batlhano ba tla tlhophiwa ke setšhaba. Boto e tla tlhoma Motlhankedikhuduthamaga mogolo yoo, gammogo le Boto, ba tla

tlhomang badiri ba le mmalwa ba ba nang le bokgoni jo bo kwa godimo e bile ba na le kitso e e maleba.

Kwa ntle ga seabe sa yona sa tshegetso ya bophasalatsi, MDDA e tla laela gore go dirwe dipatlisiso le dikatlenegiso kwa pusong, intaseteri ya bophasalatsi le mekgatlho e mengwe e e maleba. MDDA e tla amana le mekgatlho e mengwe e e nang le kgatlhego ka tlhamalalo kgotsa tsela nngwe mo tlhabololong ya bophasalatsi le go farologana. MDDA e tla tshwara kopano ya ngwaga ya beng koo mekgatlho eo e tla sekasekang pegelo ya ngwaga ya MDDA.

Batsholaditshiamelo le mofuta wa tshegetso:

Batsholaditshiamelo ba tshegetso ya tlhamalalo kgotsa ya tsela e e rileng e tla nna bophasalatsi ba setšhaba, gammogo le bophasalatsi ba kgwebo, go akaretsa radio, thelebišene, kgatiso le bophasalatsi jo boša. Go tla lebiwa diporojeke tse di rileng tse di tlišang tshedimosetso le tlhaeletsano kwa bathong le ditheo tse di timilweng ditšhono – segolobogolo basadi, batho ba kwa metseselegaeng, digole, ba ba sa rutegang, le ba ba tlhokang.

Tshegetso e tla nna ya thuso ya matlole kgotsa e e seng ya matlole, mme e tla akaretsa diketleetsa tsa tlhamalalo kgotsa tsa tsela e e rileng, matlole a tshoganyetso, tswelotsopele ya bokgoni, katiso, tshekatsheko ya diporojeke le patlisiso ya bophasalatsi. Gape e tla dira dikatlenegiso mo tshegetsong ya bophasalatsi jo bo batlang kadimo ya ditšhelete, go lebilwe ditsamaiso tsa yona tsa tshekatsheko.

Molawana wa kaelo wa MDDA wa go dira ditshwetso tsa kabo ya matlole le dikatlenegiso tsa kadimo ya ditšhelete e tla nna kabo eo diporojeke di e dirang mo tlhabololong ya bophasalatsi le go farologana. E tla rotloetsa tswelotsopele, le go duelela diporojeke tse di dirang sentle. Tse dingwe tse di tla sekasekwang ke go nna le seabe ga setšhaba le maano e tekano.

Tekanyetsokabo ya MDDA:

MDDA e tlhoka matlole a a lekaneng go leba tsa dikgokagano, katiso, ditšhelete le ditshenyegelo tsa tiro, gammogo le diteko le tshekatsheko ya porojeke. Gape e tla laela gore go dirwe patlisiso ka ga tlhabololo le go farologana ga bophasalatsi. Ditlhokego tsa yona tsa tiro, go akaretsa tshekatsheko ya tiro ya diporojeke, e tla emelwa ke ditshenyegelo tse di sa feteng 12%.

Didiriswa tse di neng di tlhokega go rarabolola bothata jwa go salela kwa morago ke dimilione tse R256, mo dingwageng di le tlhano.

Puso lwa ntlha e tla ntsha peditharong ya tekanyetsokabo ya yona, mme intaseteri ya bophasalatsi e tla ntsha karolo e nngwe. Go tshwanetse ga lemogiwa gore kabo ya puso e tla akaretsa tshegetso ya sebopegotheo sa radio ya setšhaba le tlhabololo ya lenane le le setseng le simolotswe go tswa go Lefapha la Ditlhaeletsano, gammogo le didiriswa tse dingwe go tswa mo

dikgokaganong tsa ditšhelete le togamaano le ditheo tse dingwe jaaka *Universal Service Agency*.